TARİH

9. SINIF

YAZILIYA HAZIRLIK

1. DÖNEM - 1. ORTAK YAZILI · SENARYO 5 · 2. SÜRÜM

TYMM 2026-2027

Hazırlayan: **Murat Altun**

Bu sorular Claude tarafından hazırlanmıştır.

1. Kaynak A ve Kaynak B'yi okuyarak soruları cevaplayınız.

Kaynak A

1965 nüfus sayımına göre Türkiye nüfusunun yaklaşık üçte ikisi köylerde yaşıyordu. TRT'nin 31 Ocak 1968'de Ankara'da başlattığı deneme televizyon yayınları, yeni vericiler kuruldukça yıllar içinde ülkenin diğer bölgelerine ulaştı. 1970'te kurulan Türkiye Elektrik Kurumunun da üstlendiği köylere elektrik götürme çalışmaları 1970'li ve 1980'li yıllarda hızlandı.

(Bu metin, dönemin genel tarihî bilgilerinden yararlanılarak soru için hazırlanmıştır.)

Kaynak B

Ece, tarih öğretmeninin verdiği sözlü tarih ödevi için çocukluğunu 1960'lı ve 1970'li yıllarda bir köyde geçiren dedesi Nuri Bey'le görüştü. Nuri Bey şunları anlattı:

"Akşam olunca gaz lambasını yakardık; ödevlerimi onun titrek ışığında yapardım. Suyumuzu köy çeşmesinden bakır güğümlerle taşırdık; kış sabahları çeşmenin başında sıra beklerken ellerimiz donardı. Köyde tek radyo muhtarın evindeydi, önemli bir haber olduğunda herkes oraya toplanırdı. Ortaokul için kasabaya gidince televizyonu ilk kez kahvehanede gördüm; siyah beyaz ekranın önünde nefesimizi tutup izlemiştik. Köyümüze elektrik ben askerden döndükten sonra geldi. İlk ampul yandığında annem sevinçten ağlamıştı."

(Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

1.1. Nuri Bey'in anlattıklarını, olayların sırasını koruyarak kendi cümlelerinizle özetleyiniz. (5 puan)

1.2. Nuri Bey'in anlattıklarından hangi ifadeler, Ece'nin o yıllarda köyde yaşayanların duygularını ve yaşam koşullarını anlamasına yardımcı olabilir? İki ifade seçerek tarihsel empati açısından açıklayınız. (5 puan)

1.3. Ece'nin bu görüşmeden bireysel olarak kazanabileceği iki şeyi açıklayınız. (4 puan)

1.4. Bir öğrenci, "Elektriksiz günler çok geride kaldı; bu anıları öğrenmenin bugün kimseye yararı yoktur." demiştir. Bu görüşe katılıp katılmadığınızı Kaynak A ve Kaynak B'ye dayanarak, tarih öğrenmenin topluma faydaları açısından açıklayınız. (6 puan)

2. Öğrencilerin “Tarihçi Neyi, Nasıl İnceler?” başlıklı sunumu için hazırladığı metin aşağıda verilmiştir.

(I) Tarihçi, geçmişteki bütün olayları araştıramayacağı için konusunu seçerken olayın tarihsel önemine, yani o dönemin insanlarını nasıl etkilediğine ve etkilerinin sürüp sürmediğine bakar. (II) Kanıt, tarihçinin sorduğu sorulara cevap veren, kaynaklardaki bilgilerdir. (III) Yanardağ püskürmeleri ve gök cisimlerinin oluşumu gibi insan yaşamıyla hiçbir bağı olmayan doğa olayları da tarihçinin araştırma alanına girer. (IV) Geçmiş, zaman, yöntem, neden-sonuç, değişim ve süreklilik tarihin temel kavramlarındandır. (V) Değişim ve süreklilik birbirinin karşıtı olduğu için bir toplumda aynı dönemde hem değişen hem de değişmeden süren unsurlar bulunamaz. (VI) Tarihçiler bir konuyu araştırırken o konuda daha önce yapılmış çalışmaları da inceler. (VII) Tarihçiler araştırmalarını kolaylaştırmak gibi amaçlarla tarihi çağ, yüzyıl gibi dönemlere ayırır. (VIII) İlk Çağ, Orta Çağ, Yeni Çağ ve Yakın Çağ biçimindeki çağ ayrımı, bütün toplumların tarihine uygulanabilen evrensel bir sınıflandırmadır.

(Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

Metindeki yanlış bilgi içeren cümleleri bulup numaralarını yazınız ve her birini doğru bilgiyle yeniden yazınız. (12 puan)

3. Soruları Kaynak A ve Kaynak B'den yararlanarak cevaplayınız.

Kaynak A

" 'Tarih incelemesi nedenlerin incelenmesidir'. Tarihçi ise durmadan niçin sorusunu sorar; cevap bulmayı umduğu sürece de durmaz. (…) Çünkü tarihçinin işi, sadece geçmişin bilgisini bugüne taşımak değildir. Bu, olsa olsa arşivcinin işi olabilir. Oysaki tarihçi, bir sosyal bilimci olarak tarihsel olay ya da olguların nedenleri üzerine düşünmek, aralarındaki bağlantıları kurgulamak durumundadır."

(Yazıcı, 2019, s. 21-22; ders kitabından alınmıştır.)

Kaynak B

1920'li yıllarda hızla sanayileşen ABD'de seri üretim yaygınlaştı, üretim büyük ölçüde arttı. Ancak ücretler üretim kadar artmadı, ülke gelirinin önemli bir bölümü nüfusun küçük bir kesiminde toplandı; satılamayan ürünler depolarda birikti. Tarım ürünlerinin fiyatları düştüğü için borçlarını ödeyemeyen çiftçilerin sayısı arttı. Fiyatların hep yükseleceğine inanan pek çok kişi bankalardan kredi alarak hisse senedi satın aldı; fiyatlar şirketlerin gerçek değerinin çok üzerine çıktı. 24 Ekim 1929'da New York Borsası'nda hisse senedi fiyatları hızla düşmeye başladı. Kredilerini geri alamayan bankalar iflas etti, fabrikalar kapandı, işsizlik arttı. ABD'nin başka ülkelere verdiği krediler kesilince bunalım kısa sürede dünyaya yayıldı.

(Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

Bilgi: Bir tarihsel olayı doğrudan başlatan, genellikle açık ve dikkat çekici gelişmeye tetikleyici (hızlandırıcı) neden; olaya uzun süre içinde zemin hazırlayan, fark edilmesi daha zor gelişmelere arka plan nedenleri denir.

3.1. Kaynak B'ye göre 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı'nın tetikleyici (hızlandırıcı) nedenini ve arka plan nedenlerinden üçünü belirleyiniz. (8 puan)

3.2. Ali, "New York Borsası çökmeseydi bu bunalım hiç yaşanmazdı." demiştir. Kaynak A ve Kaynak B'den yararlanarak bu görüşe katılıp katılmadığınızı gerekçesiyle açıklayınız. (4 puan)

3.3. Kaynak B'de anlatılan New York Borsası'ndaki çöküş ile ABD'deki sanayileşmeden hangisi tarihsel olay, hangisi tarihsel olgudur? Gerekçeleriyle belirleyiniz. (4 puan)

3.4. Kaynak A'ya göre tarihçinin işi, geçmişin bilgisini bugüne taşıyan arşivcinin işinden farklıdır. Bu farkı Kaynak B'den bir örnekle açıklayınız. (4 puan)

4. Kerem, okulunun ilk yıllarını araştırmıştır. Araştırma defterindeki notlar aşağıda karışık sırayla verilmiştir.

(A) Tanıtım kitapçığında okulun ilk yıl 150 öğrenciyle açıldığı yazıyordu. Kerem bu bilginin güvenilirliğini sınamak için onu kayıt defteri ve gazete haberiyle karşılaştırdı; ikisinde de sayı 112 olduğu için kitapçığın bu konuda güvenilir olmadığına karar verdi.

(B) 1958'de açılan okulunun ilk yıllarında öğrencilerin nerelerden geldiğini merak etti ve araştırmasını okulun ilk beş yılıyla (1958-1963) sınırlandırdı.

(C) Ulaştığı sonuçları okul dergisinde bir yazıyla paylaştı; yararlandığı bütün kaynakları yazının sonunda sıraladı.

(D) Okul arşivinde ilk yıllara ait öğrenci kayıt defterlerine, il halk kütüphanesinde okulun açılışını duyuran 1958 tarihli yerel gazete haberine ulaştı. Okulun 50. kuruluş yılı olan 2008'de öğretmenlerin okulun eski belgelerinden yararlanarak hazırladığı tanıtım kitapçığını da edindi.

(E) Kayıt defterlerinin hangi yıllarda ve hangi görevli tarafından tutulduğunu, gazete haberinin hangi gazetede ve hangi tarihte yayımlandığını belirledi. Kitapçığın kimler tarafından ve ne amaçla hazırlandığını not etti.

(F) Kayıt defterlerinde öğrencilerin önemli bir kısmının çevre ilçelerden geldiğini ve okulda yatakhane bulunduğunu gördü. O yıllarda birçok ilçede lise bulunmadığını dikkate alarak okulun çevre ilçelerin gençlerine de hizmet veren bir eğitim merkezi olduğu sonucuna ulaştı.

(Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

4.1. Notların her birinin, tarihsel bilginin üretim sürecindeki hangi aşamaya ait olduğunu yazınız. (6 puan)

4.2. Kerem'in yararlandığı kaynaklardan birini birinci elden, birini ikinci elden kaynak olarak belirleyiniz. Seçiminizi kaynakların ne zaman ve neye dayanılarak oluşturulduğunu dikkate alarak açıklayınız. (8 puan)

5. Soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

Kayseri'nin yaklaşık 20 km kuzeydoğusundaki Kültepe'de, antik Kaniş şehrinin eteklerinde Asurlu tüccarların kurduğu bir ticaret merkezi (karum) bulunmaktadır. 1948'den beri sürdürülen sistemli kazılarda, yangınla yıkılmış evlerin arşiv odalarında yaklaşık 23 bin kil tablet ortaya çıkarılmıştır. Çivi yazısıyla ve Eski Asur dilinde yazılmış bu tabletler okunduğunda, Anadolu'da yazının MÖ II. binyılın başlarında kullanılmaya başlandığı anlaşılmıştır.

- Tabletlerdeki mektup ve senetler, Asurlu tüccarların eşek kervanlarıyla Anadolu'ya kumaş ve kalay getirdiğini, mallarını altın ve gümüş karşılığında sattığını göstermiştir. Metinlerde adı geçen şehirlerin yerleri belirlenmeye çalışılarak kervan yolları haritalar üzerinde gösterilmiştir.
- Tabletlerin içine konduğu kil zarfların üzerindeki mühür baskıları, belgeleri kimlerin onayladığını ortaya koymuştur.
- Asurlular ile Anadolu'daki yerel krallıklar arasında yapılmış antlaşmaların metinleri, tüccarların hangi kurallara göre ticaret yaptığını göstermiştir.
- Asur'da her yıla, o yıl görev yapan bir yetkilinin adı verilirdi. Tabletlerdeki yıl adları, Kültepe'de bulunan ve bu yetkililerin sırasını gösteren listelerle karşılaştırılarak belgelerin hangi sırayla yazıldığı belirlenmiştir.

Kaniş'teki Asur ticaret kolonisi yaklaşık iki yüzyıl sürmüş ve yeni bir yangınla sona ermiştir. Bu yangının nasıl çıktığı ve kimin çıkardığı bugün de kesin olarak bilinmemektedir.

(Bu metin, Kültepe kazılarına ilişkin araştırmalardaki bilgilerden yararlanılarak soru için hazırlanmıştır.)

5.1. Metinde anlatılan çalışmalara katkı sağlayan tarihe yardımcı bilim dallarından üçünü yazınız. Her bilim dalının katkısını metinden bir örnekle gösteriniz. (6 puan)

5.2. Tabletlerdeki yıl adlarının Kültepe'de bulunan yetkili listeleriyle karşılaştırılması, belgelerin tarihlendirilmesinin güvenilirliğini nasıl etkiler? Açıklayınız. (4 puan)

5.3. Kültepe tabletlerinin birinci elden kaynak olmasının gerekçesini yazınız. Bu kadar çok tablet bulunmasına rağmen koloniyi sona erdiren yangının nedeninin hâlâ kesin olarak bilinmemesini açıklayınız. (4 puan)

6. Melis, “1071 Malazgirt Meydan Muharebesi” konulu proje ödevi için aşağıdaki kaynakları bir araya getirmiştir.

Kaynak	Kaynağa ilişkin bilgi
A	Bizanslı yargıç Mihail Attaleiates’in (Mihail Atalyatis) tarih kitabı: Attaleiates, İmparator Romen Diyojen’in seferlerine ordu yargıcı olarak katılmış; savaş günü büyük olasılıkla ordugâhta kalmış, savaş alanında olanların bir kısmını askerlerden dinlemiştir. Eserini yaklaşık sekiz yıl sonra yazıp Dukas ailesinden imparatoru tahttan indiren yeni imparatora sunmuştur. Eserde Romen Diyojen övülür, yenilgiden Dukas ailesinden bir komutan sorumlu tutulur.
B	Bizanslı devlet adamı Mihail Psellos’un (Mihail Pselos) eseri: Psellos, savaş sırasında İstanbul’dadır. Romen Diyojen’in rakibi Dukas ailesine yakındır ve bu aileden gelen imparatorun öğretmenliğini yapmıştır. Eserinde yenilgiden Romen Diyojen’i sorumlu tutar.
C	Sultan Alparslan Dönemi’nde basılmış, sultanın adının ve unvanlarının yazılı olduğu altın sikkeler
D	2020’li yıllarda yayımlanmış, farklı tarafların kaynaklarını karşılaştırarak savaşı anlatan bir tarih kitabı

(Tablodaki bilgiler, kaynaklara ilişkin genel bilgilerden yararlanılarak soru için hazırlanmıştır.)

6.1. Tablodaki her kaynağın birinci elden mi ikinci elden mi olduğunu belirtiniz. (4 puan)

6.2. Yazarların konumlarını ve bakış açılarını dikkate alarak Melis’in Kaynak A ve Kaynak B’yi kullanırken nelere dikkat etmesi gerektiğini sorgulayınız. (6 puan)

6.3. Attaleiates, esir düşen Romen Diyojen’e Sultan Alparslan’ın iyi davrandığını ve onu kısa süre sonra serbest bıraktığını yazmıştır. Melis’in bu bilginin doğruluğunu sınamak için yapabileceği iki çalışmayı açıklayınız. (4 puan)

6.4. Melis araştırmasını okulda sergilenecek bir posterle sunacaktır. Posterin kanıta dayalı bir ürün olması için dikkat etmesi gereken üç hususu yazınız. (6 puan)

ÖĞRENME ÇIKTILARI VE BECERİLER

SORU NO	ÖĞRENME ÇIKTISI	BECERİLER
1	TAR.9.1.1. Tarih öğrenmenin bireye ve topluma faydalarını yorumlayabilme	Alan becerileri: SBAB2. Kanıta Dayalı Sorgulama ve Araştırma, SBAB3. Tarihsel Empati · Kavramsal beceriler: KB2.3. Özetleme, KB2.8. Sorgulama, KB2.14. Yorumlama
2	TAR.9.1.2. Tarihin doğasını farklı kaynaklar üzerinden inceleyebilme	Alan becerileri: SBAB2. Kanıta Dayalı Sorgulama ve Araştırma · Kavramsal beceriler: KB2.3. Özetleme, KB2.8. Sorgulama
3	TAR.9.1.2. Tarihin doğasını farklı kaynaklar üzerinden inceleyebilme	Alan becerileri: SBAB2. Kanıta Dayalı Sorgulama ve Araştırma (SBAB2.5. Kaynağı Yorumlama) · Kavramsal beceriler: KB2.4. Çözümleme, KB2.7. Karşılaştırma, KB2.14. Yorumlama
4	TAR.9.1.3. Tarihsel bilginin üretim sürecini çözümleyebilme	Alan becerileri: SBAB2. Kanıta Dayalı Sorgulama ve Araştırma (SBAB2.2. Kaynaklardan Bilgi Toplama, SBAB2.3. Kaynağı İnceleme, SBAB2.4. Kaynağı Sorgulama, SBAB2.5. Kaynağı Yorumlama) · Kavramsal beceriler: KB2.4. Çözümleme, KB2.7. Karşılaştırma
5	TAR.9.1.3. Tarihsel bilginin üretim sürecini çözümleyebilme	Alan becerileri: SBAB2. Kanıta Dayalı Sorgulama ve Araştırma (SBAB2.3. Kaynağı İnceleme, SBAB2.5. Kaynağı Yorumlama) · Kavramsal beceriler: KB2.4. Çözümleme, KB2.7. Karşılaştırma
6	TAR.9.1.3. Tarihsel bilginin üretim sürecini çözümleyebilme	Alan becerileri: SBAB2. Kanıta Dayalı Sorgulama ve Araştırma (SBAB2.3. Kaynağı İnceleme, SBAB2.4. Kaynağı Sorgulama, SBAB2.5. Kaynağı Yorumlama) · Kavramsal beceriler: KB2.7. Karşılaştırma, KB2.8. Sorgulama

PUANLAMA TABLOSU						
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**TOPLAM**
20	*12*	*20*	*14*	*14*	*20*	***100***

Bu sınav, 2026-2027 eğitim öğretim yılı 1. dönem konu-soru dağılım tablosundaki 1. ortak yazılı **Senaryo 5** dağılımına göre, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli 9. sınıf öğretim programı esas alınarak hazırlanmıştır. Bu kâğıt, aynı senaryonun 2. sürümüdür: öğrenme çıktıları, soru sayısı ve puanlar 1. sürümle aynı, sorular farklıdır. Hazırlayan: Murat Altun. Bu sorular Claude tarafından hazırlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığının resmî yayını değildir; görseller Blender ile oluşturulmuştur.

ÇÖZÜMLER

1. Doğru cevap:

1.1. **(5 puan)** Özette aşağıdaki unsurların, metnin anlamı bozulmadan ve öğrencinin kendi cümleleriyle verilmesi beklenir; her unsur 1 puandır.

- Nuri Bey'in çocukluğunu 1960'lı ve 1970'li yıllarda bir köyde geçirdiği **(1 puan)**
- Evlerde elektrik olmadığı için gaz lambası kullanıldığı, ödevlerin bu ışıkta yapıldığı **(1 puan)**
- Suyun köy çeşmesinden taşındığı ve kışın bunun çok zor olduğu **(1 puan)**
- Köyde radyonun az bulunduğu, televizyonu ilk kez ortaokul için gittiği kasabada gördüğü **(1 puan)**
- Köye elektriğin, Nuri Bey askerden döndükten sonra geldiği ve bunun büyük sevinç yarattığı **(1 puan)**

Kısmi puan: Metin aynen aktarılırsa en fazla 2 puan verilir. Metinde olmayan bilgi eklenirse ya da olayların sırası ve ilişkisi bozulursa ilgili unsur için puan verilmez.

1.2. **(5 puan)**

- Birinci ifadenin (ör. "ödevlerimi onun titrek ışığında yapardım", "kış sabahları çeşmenin başında sıra beklerken ellerimiz donardı") yazılarak yansıttığı yaşam koşulunun ya da duygunun (zorluk, yoksunluk, sabır) açıklanması **(2 puan)**
- İkinci ifadenin (ör. "İlk ampul yandığında annem sevinçten ağlamıştı.", "siyah beyaz ekranın önünde nefesimizi tutup izlemiştik") yazılarak yansıttığı duygunun (sevinç, heyecan, merak) açıklanması **(2 puan)**
- Tarihsel empatinin, Ece'nin kendini o dönemin koşulları içinde köyde yaşayan insanların yerine koyarak onların duygularını anlaması olduğunun; geçmişin bugünün imkânlarıyla yargılanmaması gerektiğinin belirtilmesi **(1 puan)**

1.3. **(4 puan)** Aşağıdakilerden herhangi ikisi; her biri 2 puandır.

- Geçmiş ile bugün arasında bağ kurma: Bugün sahip olduğu elektrik, su ve iletişim imkânlarının yakın geçmişte nasıl kazanıldığını kavraması **(2 puan)**
- Kuşaklar arası anlayış ve empati: Dedesinin ve onun kuşağının yaşadıklarını anlayarak onlara karşı saygı ve anlayış geliştirmesi **(2 puan)**
- Kimlik ve aidiyet: Ailesinin ve köyünün geçmişini öğrenerek köklerini tanıması **(2 puan)**
- Araştırma becerisi: Sözlü kaynaklardan yararlanarak soru sorma, dinleme ve not alma becerisinin gelişmesi **(2 puan)**

1.4. **(6 puan)**

- I. Görüşe katılınmadığının belirtilerek Nuri Bey'in anılarının, Kaynak A'da belirtildiği gibi nüfusunun büyük bölümü köylerde yaşayan bir ülkenin ortak deneyimini yansıttığının; bu anıları öğrenmenin toplumun yakın geçmişte geçirdiği değişimi anlamayı ve bugünü anlamlandırmayı sağladığının açıklanması **(2 puan)**
- II. Kuşaklar arası anlayış ve dayanışma: Gençlerin büyüklerinin yaşadığı zorlukları öğrenmesinin farklı kuşakların birbirini anlamasını kolaylaştırdığının, toplumda saygı ve dayanışmayı güçlendirdiğinin açıklanması **(2 puan)**
- III. Geçmişten ders çıkarma ve geleceğe yön verme: Elektrik ve su gibi hizmetlerin emekle ve görece kısa bir sürede kazanıldığını bilen toplumun bu kaynakları daha bilinçli kullanacağının ya da bu tür hizmetlerle ilgili geleceğe yönelik daha doğru kararlar alabileceğinin açıklanması **(2 puan)**

Kısmi puan: Görüşe katılınmadığı yazılır ancak gerekçe gösterilmezse 1 puan verilir. Öğrenci aynı düşünceyi farklı sözcüklerle anlatırsa (ör. “toplumsal hafıza”, “ortak hafıza”) ilgili ölçütten puan alır.

Örnek doğru cevap: 1.1. Nuri Bey çocukluğunu 1960’lı ve 1970’li yıllarda bir köyde geçirmiştir. O yıllarda evlerinde elektrik olmadığı için ödevlerini gaz lambasının ışığında yapmış, suyu köy çeşmesinden taşımışlardır; bu iş özellikle kışın çok zordur. Köyde yalnızca muhtarın evinde radyo vardır; Nuri Bey televizyonu ilk kez ortaokul için gittiği kasabada görmüştür. Köylerine elektrik o askerden döndükten sonra gelmiş, ilk ampul yandığında ailesi büyük sevinç yaşamıştır. 1.2. “Ödevlerimi onun titrek ışığında yapardım.” ifadesi, elektriksiz bir evde ders çalışmanın ne kadar zor olduğunu hissettirir. “İlk ampul yandığında annem sevinçten ağlamıştı.” ifadesi ise elektriğin o yıllarda köylüler için ne büyük bir değişim olduğunu ve yaşanan sevinci anlamamı sağlar. Ece bu ifadeler sayesinde kendini o dönemin koşullarında köyde yaşayan insanların yerine koyabilir. 1.3. Ece, bugün kolayca kullandığı elektriğin ve suyun yakın geçmişte nasıl kazanıldığını öğrenerek geçmişle bugün arasında bağ kurar. Ayrıca dedesinin kuşağının yaşadığı zorlukları anlayarak onlara karşı saygı ve anlayış geliştirir. 1.4. Bu görüşe katılmıyorum. Nuri Bey’in anıları, nüfusun üçte ikisinin köylerde yaşadığı bir ülkede milyonlarca insanın ortak deneyimidir; bu anıları öğrenmek toplumun kısa sürede nasıl değiştiğini anlamamızı ve bugünkü yaşamımızı anlamlandırmamızı sağlar. Gençler büyüklerinin yaşadığı zorlukları öğrendikçe kuşaklar birbirini daha iyi anlar ve toplumda dayanışma güçlenir. Ayrıca elektriğin ve suyun ne kadar emekle kazanıldığını bilen bir toplum bu kaynakları daha bilinçli kullanır.

Yanlış cevap: 1.1’de görüşmenin tek cümleyle (ör. “Dedesi köyde yaşadı.”) geçiştirilmesi ya da metinde olmayan bilgilerin eklenmesi (bu durumda yalnızca doğru verilen unsurlar puanlanır); 1.2’de empatinin “dedesine acımak” olarak açıklanması ya da geçmişin bugünün imkânlarıyla küçümsenmesi; 1.4’te öğrencinin görüşünün gerekçesiz olarak doğru kabul edilmesi. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

2. Doğru cevap:

Yanlış bilgi içeren cümleler III, V ve VIII. cümlelerdir. Her cümlenin tespiti 1 puan, düzeltilmesi 3 puandır (her cümle için 1 + 3 = 4 puan, toplam 12 puan).

- III. cümle (1 + 3 puan): Tarihin konusu insandır; tarih, geçmişte yaşamış insanların ve toplumların faaliyetlerini inceler. İnsan yaşamıyla bağı olmayan doğa olayları (yanardağ püskürmeleri, gök cisimlerinin oluşumu) tarihin değil, jeoloji ve astronomi gibi bilimlerin konusudur. Doğa olayları ancak insanları ve toplumları etkileyen sonuçlarıyla tarihin konusu olabilir.
- V. cümle (1 + 3 puan): Değişim ve süreklilik tarihte bir arada bulunur. Bir toplumda aynı dönemde bazı unsurlar değişirken bazıları (ör. dil, gelenekler) varlığını sürdürebilir; tarihçiler değişimin içindeki sürekliliği de araştırır.
- VIII. cümle (1 + 3 puan): Bu çağ ayrımı, Avrupa'daki gelişmeler dikkate alınarak yapılmış, Avrupa merkezli bir sınıflandırmadır; bütün toplumların tarihine aynı biçimde uygulanamaz. Farklı toplumların tarihi, kendi tarihlerindeki önemli gelişmelere göre farklı biçimlerde dönemlere ayrılabilir.

Kısmi puan: Düzeltme yalnızca cümleyi olumsuz yapmakla sınırlı kalır ve doğru bilgiyi açıklamazsa (ör. "Doğa olayları tarihçinin araştırma alanına girmez.") o cümlenin düzeltmesi için 1 puan verilir. V. cümlede "Değişim ve süreklilik aynı dönemde bir arada bulunabilir.", VIII. cümlede "Bu çağ ayrımı Avrupa merkezlidir, bütün toplumlar için geçerli değildir." biçimindeki kısa ama doğru düzeltmelere tam puan verilir.

Not: Doğru bilgi içeren cümlelerden (I, II, IV, VI, VII) birini yanlış olarak gösteren öğrenciye o cümle için puan verilmez; doğru tespit ve düzeltmelerinin puanı kesilmez.

Örnek doğru cevap: III. cümle yanlıştır. Doğrusu: Tarihin konusu insandır; insan yaşamıyla ilgisi olmayan doğa olayları tarihin değil, astronomi ve jeoloji gibi bilimlerin konusudur, doğa olayları ancak toplumları etkileyen sonuçlarıyla tarihe konu olur. V. cümle yanlıştır. Doğrusu: Değişim ve süreklilik bir arada bulunur; bir toplumda bazı unsurlar değişirken bazıları aynı kalabilir. VIII. cümle yanlıştır. Doğrusu: Bu çağ ayrımı Avrupa'daki gelişmelere göre yapılmış, Avrupa merkezli bir sınıflandırmadır ve her toplumun tarihine aynı biçimde uygulanamaz.

Yanlış cevap: Yalnızca doğru cümlelerin (I, II, IV, VI, VII) yanlış olarak gösterilmesi; yanlış cümlelerin numaralarının yazılıp düzeltilmemesi (bu durumda yalnızca tespit puanı verilir) ya da düzeltmenin yine yanlış bilgi içermesi (ör. "Tarih yalnızca savaşları ve hükümdarları inceler.", "Çağlar her toplumda aynı yılda başlar ve biter."). Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

3. Doğru cevap:

3.1. **(8 puan)**

- Tetikleyici neden: 24 Ekim 1929'da New York Borsası'nda hisse senedi fiyatlarının hızla düşmeye başlaması, borsanın çökmesi **(2 puan)**
- Arka plan nedenleri **(6 puan)**: Aşağıdakilerden herhangi üçünün yazılması; her biri 2 puandır. (a) Üretimin hızla artmasına karşın ücretlerin aynı ölçüde artmaması ve satılamayan malların depolarda birikmesi (aşırı üretim, talep yetersizliği); (b) ülke gelirinin nüfusun küçük bir kesiminde toplanması (gelir dağılımındaki dengesizlik); (c) tarım ürünlerinin fiyatlarının düşmesi ve çiftçilerin borçlarını ödeyemez duruma gelmesi; (d) bankalardan kredi alınarak hisse senedi satın alınması ve fiyatların şirketlerin gerçek değerinin çok üzerine çıkması.

Kısmi puan: Tetikleyici neden doğru yönde belirtilir ancak hangi gelişmenin kastedildiği açık değilse (ör. yalnızca "ekonomi çöktü" yazılırsa) 1 puan verilir. Bankaların iflası, fabrikaların kapanması ve işsizliğin artması bunalımın sonuçlarıdır; neden olarak yazılırsa ilgili ölçütten puan verilmez.

3.2. **(4 puan)**

- Görüşe katılınmadığının ya da görüşün eksik olduğunun belirtilmesi **(1 puan)**
- Borsanın çöküşünün bunalımı başlatan tetikleyici neden olduğunun; ancak aşırı üretim, gelir dengesizliği, tarımdaki sorunlar ve kredili hisse alımı gibi arka plan nedenlerinin ekonomiyi zaten kırılgan hâle getirdiğinin; bu nedenler olmasaydı borsadaki düşüşün dünya çapında bir bunalıma dönüşmeyeceğinin ya da bu nedenler sürdüğü için borsa çökmese bile başka bir gelişmenin bunalımı başlatabileceğinin açıklanması **(2 puan)**
- Tarihsel olayların genellikle birden fazla nedeni olduğunun; Kaynak A'ya göre tarihçinin "niçin" sorusunu tek bir cevapla bitirmeyip sorgulamayı sürdürmesi gerektiğinin belirtilmesi **(1 puan)**

3.3. **(4 puan)**

- Borsadaki çöküşün belirli bir yerde (New York) ve belirli bir zamanda (24 Ekim 1929) meydana gelen somut ve özel bir gelişme olduğu için tarihsel olay olduğunun belirtilmesi **(2 puan)**
- Sanayileşmenin başlangıcı ve bitişi kesin olmayan, uzun bir zamana ve geniş bir alana yayılan soyut ve genel bir süreç olduğu için tarihsel olgu olduğunun belirtilmesi **(2 puan)**

Kısmi puan: Kavramlar doğru eşleştirilir ancak gerekçe yazılmazsa her biri için 1 puan verilir.

3.4. **(4 puan)**

- Arşivcinin geçmişe ait belgeleri (ör. 1929'daki borsa fiyatlarını, iflas eden bankaların ve kapanan fabrikaların kayıtlarını) koruyup bugüne taşıdığının; tarihçinin ise bu bilgilerle yetinmeyip "Borsa neden çöktü?", "Bunalım neden bütün dünyaya yayıldı?" gibi niçin sorularını sorarak nedenleri araştırdığının Kaynak B'den bir örnekle açıklanması **(2 puan)**
- Tarihçinin olaylar arasında bağlantı kurduğunun (ör. kredili hisse alımı → fiyatların gerçek değerin üzerine çıkması → borsanın çökmesi → bankaların iflası → işsizlik → bunalımın dünyaya yayılması); böylece olayları kopuk bilgiler olmaktan çıkarıp açıklayan ve yorumlayan anlamlı bir bütün oluşturduğunun belirtilmesi **(2 puan)**

Örnek doğru cevap: 3.1. Tetikleyici neden, 24 Ekim 1929'da New York Borsası'nda hisse senedi fiyatlarının hızla düşmeye başlamasıdır. Arka plan nedenleri ise üretimin artmasına karşın ücretlerin aynı ölçüde artmaması yüzünden malların satılamaması, tarım ürünleri fiyatlarının düşmesiyle çiftçilerin borç batağına girmesi ve insanların kredi alarak hisse senedi satın alması sonucunda fiyatların şirketlerin gerçek değerinin çok üzerine çıkmasıdır. 3.2. Ali'nin görüşüne katılmıyorum. Borsanın çökmesi bunalımı başlatan tetikleyici nedendir. Ancak satılamayan mallar, borçlu çiftçiler ve kredili hisse alımı ekonomiyi zaten kırılgan hâle getirmişti; bu nedenler olmasaydı borsadaki düşüş dünya çapında bir bunalıma dönüşmezdi. Tarihsel olayların genellikle birden fazla nedeni vardır; bu yüzden tarihçi "niçin" sorusunu sormayı sürdürmelidir. 3.3. Borsadaki çöküş, New York'ta ve 24 Ekim 1929'da yaşanan somut ve özel bir gelişme olduğu için tarihsel olaydır. Sanayileşme ise başlangıcı ve bitişi kesin olmayan, uzun bir süreye ve geniş bir alana yayılan soyut ve genel bir süreç olduğu için tarihsel olgudur. 3.4. Bir arşivci 1929'da kapanan bankaların ve borsa fiyatlarının kayıtlarını saklar ve bugüne ulaştırır. Tarihçi ise "Borsa neden çöktü?" diye sorar; kredili hisse alımının fiyatları gerçek değerin üzerine çıkardığını, çöküşün bankaları batırdığını ve işsizliği artırdığını birbirine bağlayarak açıklar. Böylece olaylar kopuk bilgiler olmaktan çıkar, anlamlı bir bütün hâline gelir.

Yanlış cevap: Tetikleyici neden olarak kredili hisse alımının ya da aşırı üretimin gösterilmesi; arka plan nedeni olarak bunalımın sonuçlarının (banka iflasları, işsizlik) yazılması; 3.2'de Ali'nin görüşünün gerekçesiz olarak doğru kabul edilmesi; 3.3'te borsadaki çöküşün olgu, sanayileşmenin olay olarak nitelendirilmesi; 3.4'te "Tarihçi ile arşivci aynı işi yapar." ya da "Tarihçi yalnızca olayların tarihlerini ezberler." gibi cevaplar. Bu cevaplar ilgili ölçütten puan almaz. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

4. Doğru cevap:

4.1. **(6 puan)** Her doğru eşleştirme 1 puandır.

- A: Kaynağı sorgulama **(1 puan)**
- B: Konu veya sorun belirleme **(1 puan)**
- C: Kanıta dayalı ürün oluşturma **(1 puan)**
- D: Kaynaklardan bilgi toplama **(1 puan)**
- E: Kaynağı inceleme **(1 puan)**
- F: Kaynağı yorumlama **(1 puan)**

Not: Öğrencinin aşamaları sırasıyla yazmaması ya da notları süreç sırasına göre yeniden dizmesi puanını etkilemez; yalnızca eşleştirmenin doğruluğu değerlendirilir. Aşama adlarının ders kitabındaki anlamı koruyan farklı ifadelerle yazılması (ör. "kaynak taraması" ya da "bilgi toplama") kabul edilir.

4.2. **(8 puan)**

- Birinci elden kaynağın yazılması: Öğrenci kayıt defterleri ya da 1958 tarihli gazete haberi **(2 puan)**
- Gerekçe: Birinci elden kaynakların olayların yaşandığı dönemde ya da bu dönemden hemen sonra oluşturulan özgün kaynaklar olduğunun; kayıt defterlerinin okulun ilk yıllarında tutulduğunun ya da gazete haberinin okulun açıldığı yıl yayımlandığının belirtilmesi **(2 puan)**
- İkinci elden kaynağın yazılması: 2008'de hazırlanan tanıtım kitapçığı **(2 puan)**
- Gerekçe: İkinci elden kaynakların olayların yaşanmasından çok daha sonra, birinci elden kaynaklara dayandırılarak ortaya konduğunun; kitapçığın okulun açılışından 50 yıl sonra, okulun eski belgelerinden yararlanılarak hazırlandığının belirtilmesi **(2 puan)**

Kısmi puan: Kaynak doğru seçilir ancak gerekçe tanıma dayandırılmadan yazılırsa (ör. "Çünkü eskidir.", "Çünkü yenidir.") gerekçe için 1 puan verilir.

Örnek doğru cevap: 4.1. A: Kaynağı sorgulama, B: Konu veya sorun belirleme, C: Kanıta dayalı ürün oluşturma, D: Kaynaklardan bilgi toplama, E: Kaynağı inceleme, F: Kaynağı yorumlama. 4.2. Öğrenci kayıt defterleri birinci elden kaynaktır. Çünkü birinci elden kaynaklar olayların yaşandığı dönemde ya da hemen sonrasında oluşturulan özgün kaynaklardır; kayıt defterleri de okulun ilk yıllarında tutulmuştur. Tanıtım kitapçığı ise ikinci elden kaynaktır. Çünkü ikinci elden kaynaklar olaylardan çok sonra, birinci elden kaynaklara dayanılarak hazırlanır; bu kitapçık da okul açıldıktan 50 yıl sonra, okulun eski belgelerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Yanlış cevap: A notunun "kaynaklardan bilgi toplama", C notunun "kaynağı yorumlama" olarak eşleştirilmesi gibi hatalı eşleştirmeler (yalnızca hatalı eşleştirmeler puan kaybeder); 4.2'de Kerem'in dergide yayımladığı yazının yararlandığı kaynak olarak gösterilmesi; tanıtım kitapçığının okula ait olduğu için birinci elden, gazete haberinin ise basılı olduğu için ikinci elden kaynak sayılması; birinci ve ikinci elden kaynakların "doğru ve yanlış kaynaklar" olarak tanımlanması. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

5. Doğru cevap:

5.1. **(6 puan)** Aşağıdakilerden herhangi üçünün metinden bir örnekle yazılması beklenir; her biri 2 puandır.

- Arkeoloji: Kültepe'de yapılan kazılarla yangınla yıkılmış evlerin ve arşiv odalarındaki tabletlerin ortaya çıkarılması **(2 puan)**
- Filoloji ya da paleografi: Çivi yazısının ve Eski Asur dilinin çözülerek tabletlerin okunması **(2 puan)**
- Coğrafya: Metinlerde adı geçen şehirlerin yerlerinin belirlenmeye çalışılması ve kervan yollarının haritalar üzerinde gösterilmesi **(2 puan)**
- Kronoloji: Tabletlerdeki yıl adlarının yetkili listeleriyle karşılaştırılarak belgelerin sıralanması ve tarihlendirilmesi **(2 puan)**
- Heraldik ya da diplomatik: Kil zarflardaki mühür baskılarının incelenerek belgeleri onaylayanların belirlenmesi (heraldik) ya da Asurlular ile yerel krallıklar arasındaki antlaşma metinlerinin incelenmesi (diplomatik) **(2 puan)**

Kısmi puan: Bilim dalı doğru belirtilir ancak metinden örnek verilmezse her biri için 1 puan verilir. Mühür baskıları için "sicilografi (mühür bilimi)", tabletlerin okunması için "epigrafi" cevabı da kabul edilir. Aynı maddede birlikte verilen bilim dalları farklı örneklerle ayrı ayrı yazılırsa (ör. paleografi: çivi yazısının okunması, filoloji: Eski Asur dilinin anlaşılması; heraldik: mühür baskıları, diplomatik: antlaşma metinleri) her biri ayrı bir bilim dalı olarak puanlanır.

5.2. **(4 puan)**

- Tabletteki yıl adının tek başına belgenin hangi yılda yazıldığını göstermediğinin; yetkililerin sırasını veren listelerin bu adı diğer yıllara göre belirli bir sıraya yerleştirmeyi sağladığının belirtilmesi **(2 puan)**
- Birbirinden ayrı belgelerin (tabletler ve listeler) karşılaştırılıp birbirini doğrulamasının tarihlendirmeyi tek bir kaynağa dayanmaktan kurtardığının ve güvenilirliğini artırdığının belirtilmesi **(2 puan)**

5.3. **(4 puan)**

- Tabletlerin, olayların yaşandığı dönemde (MÖ II. binyılın başlarında) o dönemin insanları tarafından yazılmış özgün belgeler olduğu için birinci elden kaynak olduğunun belirtilmesi **(2 puan)**
- Tabletlerin büyük bölümünün ticari mektup, senet ve antlaşmalardan oluştuğunun, yangını ve nedenini doğrudan anlatan bir belgeye ulaşılamadığının; kalıntıların yalnızca bir yangın yaşandığını gösterdiğinin, kanıtlar sınırlı ve parçalı olduğu için tarihçilerin bu konuda ancak çıkarımda bulunabildiğinin belirtilmesi **(2 puan)**

Örnek doğru cevap: 5.1. Arkeoloji, Kültepe'deki kazılarla yanmış evlerin arşiv odalarındaki tabletleri ortaya çıkarmıştır. Filoloji, Eski Asur dilini çözerek tabletlerin okunmasını sağlamıştır. Kronoloji ise tabletlerdeki yıl adlarını yetkili listeleriyle karşılaştırarak belgelerin hangi sırayla yazıldığını belirlemiştir. 5.2. Tabletteki yıl adı tek başına belgenin ne zaman yazıldığını söylemez; listeler yetkililerin sırasını verdiği için bu yılın diğer yıllara göre yeri belirlenir. Birbirinden ayrı belgelerin karşılaştırılıp birbirini doğrulaması, tarihlendirmenin daha güvenilir olmasını sağlar. 5.3. Tabletler, Asur ticaret kolonileri döneminde o dönemin tüccarları tarafından yazılmış özgün belgelerdir; bu yüzden birinci elden kaynaktır. Ancak tabletlerin çoğu ticari mektup ve senetlerdir; yangını ve nedenini anlatan bir belgeye ulaşılamamıştır. Kalıntılar yalnızca bir yangın olduğunu gösterdiği için tarihçiler bu konuda ancak tahminde bulunabilmektedir.

Yanlış cevap: 5.1'de bilim dalı yerine yöntem ya da kişi adlarının yazılması (ör. "kazı", "tüccarlık"); nümismatik gibi metinde katkısı bulunmayan bilim dallarının yazılması; 5.2'de "Yıl adı tek başına belgenin yazıldığı yılı kesin olarak gösterir." denmesi; 5.3'te tabletlerin "yazıldıkları dönemden binlerce yıl sonra okunduğu için ikinci elden kaynak" olarak nitelendirilmesi. Bu cevaplar ilgili ölçütten puan almaz. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

6. Doğru cevap:

6.1. **(4 puan)** Her doğru sınıflandırma 1 puandır.

- A: Birinci elden kaynak (olayların yaşandığı dönemde, seferde bulunmuş biri tarafından yazılmış özgün eser) **(1 puan)**
- B: Birinci elden kaynak (olayların yaşandığı dönemde, o dönemde yaşamış bir devlet adamı tarafından yazılmış özgün eser) **(1 puan)**
- C: Birinci elden kaynak (olayların yaşandığı döneme ait özgün nesne) **(1 puan)**
- D: İkinci elden kaynak (olaylardan çok sonra, birinci elden kaynaklara dayanılarak yazılmış eser) **(1 puan)**

Not: Ders kitabındaki tanıma göre birinci elden kaynak, olayların yaşandığı dönemde ya da bu dönemden hemen sonra oluşturulan özgün kaynaktır; yazarın savaşa tanık olmaması (Kaynak B) eseri ikinci elden kaynak yapmaz. Kaynak B için "ikinci elden" cevabına puan verilmez; yazarın tanık olmamasının yol açabileceği sınırlılık 6.2'de değerlendirilir.

6.2. **(6 puan)**

- Kaynak A: Attaleiates'in seferde bulunduğu için ayrıntılı ve değerli bilgiler verebileceğinin, ancak Romen Diyojen'i övmesinin, yenilginin sorumluluğunu Dukas ailesinden bir komutana yüklemesinin ve eserini Dukas ailesinden imparatoru tahttan indiren yeni imparatora sunmasının taraflı (ön yargılı) bir anlatıma yol açabileceğinin belirtilmesi **(2 puan)**; savaş günü büyük olasılıkla ordugâhta kaldığı ve savaş alanında olanların bir kısmını askerlerden dinlediği için bazı bilgilerinin sınırlı olabileceğinin belirtilmesi **(1 puan)**
- Kaynak B: Psellos'un Dukas ailesine yakın olması ve bu aileden gelen imparatorun öğretmenliğini yapması nedeniyle Romen Diyojen'i suçlamasının yönlendirme ya da ön yargı içerebileceğinin belirtilmesi **(2 puan)**; savaş sırasında İstanbul'da bulunduğu ve savaşa tanık olmadığı için bilgilerinin duyduklarına dayandığının, bu yüzden eksik ya da hatalı olabileceğinin belirtilmesi **(1 puan)**

Kısmi puan: Kaynakların taraflı olabileceği yazılır ancak yazarın konumuyla ilişkilendirilmezse her kaynak için 1 puan verilir.

6.3. **(4 puan)** Aşağıdakilerden herhangi ikisi; her biri 2 puandır.

- Bilgiyi farklı taraflara ait (Müslüman, Ermeni) başka kaynaklarla karşılaştırmak; farklı bakış açılarına sahip kaynaklarda aynı bilginin yer almasının güvenilirliği artırdığını belirtmek **(2 puan)**
- Attaleiates'e karşıt bakış açısındaki Psellos'un eserinde bu konuda ne yazdığını incelemek; rakip tarafın kaynağı da aynı bilgiyi veriyorsa bilginin daha güvenilir olacağını belirtmek **(2 puan)**
- Kaynaklar arasında çelişki varsa bunun nedenini (yazarın konumu, bilgiyi kimden duyduğu, eserin yazıldığı tarih) araştırmak **(2 puan)**
- Konuyla ilgili bilimsel araştırmalara (ör. Kaynak D) başvurarak tarihçilerin bu bilgiyi nasıl değerlendirdiğini incelemek **(2 puan)**

6.4. **(6 puan)** Aşağıdakilerden herhangi üçü; her biri 2 puandır.

- Farklı taraflara ait kaynakları karşılaştırarak savaşı nesnel biçimde, farklı bakış açılarını yansıtarak anlatmak **(2 puan)**
- Posterde kullandığı her bilginin hangi kaynağa dayandığını ilgili yerde göstermek (atıf yapmak) **(2 puan)**
- Yararlandığı bütün kaynakları posterin sonunda kaynakça olarak göstermek; bunun çalışmanın güvenilirliğini artırdığını ve bilimsel etik açısından zorunlu olduğunu belirtmek **(2 puan)**
- Güvenilirliği sorgulanan ya da başka kaynaklarla desteklenmeyen bilgileri kesin bilgi gibi sunmamak **(2 puan)**
- Kaynaklardaki bilgileri olduğu gibi kopyalamadan, kendi cümleleriyle özgün bir ürün ortaya koymak **(2 puan)**

Örnek doğru cevap: 6.1. A, B ve C birinci elden; D ikinci elden kaynaktır. 6.2. Attaleiates seferde bulunduğu için değerli bilgiler verir; ancak Romen Diyojen'i övmesi, yenilgiyi Dukas ailesinden bir komutana yüklemesi ve eserini Dukasları tahttan indiren imparatora sunması anlatımının taraflı olabileceğini gösterir. Ayrıca savaş günü büyük olasılıkla ordugâhta kaldığı için savaş alanında olanların bir kısmını başkalarından dinlemiştir; bu bilgiler sınırlı olabilir. Psellos ise Dukas ailesine yakın olduğu için Romen Diyojen'i suçlamış olabilir. Savaşa tanık olmadığından yazdıkları duyduklarına dayanır; eksik ya da hatalı olabilir. 6.3. Melis bu bilgiyi Müslüman ve Ermeni kaynaklarıyla karşılaştırabilir; farklı taraflardaki kaynaklar aynı bilgiyi veriyorsa bilgi daha güvenilirdir. Ayrıca Romen Diyojen'i eleştiren Psellos'un bu konuda ne yazdığına bakabilir. 6.4. Melis, farklı kaynakları karşılaştırarak savaşı nesnel biçimde anlatmalı, her bilginin kaynağını posterde göstermeli ve yararlandığı bütün kaynakları kaynakçada belirtmelidir.

Yanlış cevap: 6.1'de sikkelerin "yazılı bir eser olmadığı için kaynak sayılmaz" denmesi ya da Kaynak D'nin birinci elden kaynak olarak gösterilmesi; 6.2'de "Attaleiates seferde bulunduğu için yazdığı her şey kesin doğrudur." ya da "Psellos savaşı görmediği için eseri hiçbir işe yaramaz." gibi tek yönlü değerlendirmeler; 6.3'te yalnızca tek bir kaynağa güvenilmesinin önerilmesi; 6.4'te kaynak gösterilmeden hazırlanan bir posterin yeterli görülmesi. Bu cevaplar ilgili ölçütten puan almaz. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.